

Lumppapp och limfärg— på gammalt vis

I artikeln ”Lerklining- en mångtusenårig teknik” berättade jag om hur vi gick till väga när vi lerklinade väggarna vid upprustningen av vårt gamla soldattorp. I denna artikel ska jag berätta om hur vi därefter tapetserade väggarna med grålumppapp och målade med limfärg. Det är en särskild tjusning att använda gamla hantverkstekniker, att blanda färgen själv och att se det vackra resultatet. En innervägg som avslöjar timmerstommens rörelser, som visar skarvarna mellan arken av lumppapp och med den matta fina lyster som limfärgen ger är en njutning för ögat och förmedlar en stämning av tidlöshet. Dessutom vet man vad lumppappen och limfärgen innehåller och att det inte finns några allergiframkallande ingredienser. Och billigt är det, i alla fall om man utför arbetet själv.

Lump – återanvändning av tyg

Fram till slutet av 1700-talet framställdes allt papper huvudsakligen av textillump, s.k. grålumppapp. Från 1700-talets slut och cirka 100 år framåt var det vanligt att väggarna tapetserades med grålumppapp. Före 1800-talets mitt fanns papper bara i ark ungefär i storleken 50 x 60 cm. Detta betyder att väggarna fick en rutmönstring. När man sedan målar med limfärg fylls skarvarna i viss mån igen.

På lerklining, som strukits med tapetklister, sätts lumppappen upp ark för ark. Foto: Förf.

Att tapetsera med lumppapp

Lerklining ska ha torkat ordentligt före tapetsering. Eftersom klining är starkt sugande bör väggen först strykas rikligt med vanligt tapetklistre som får torka. Lumppapp finns i 1 m breda rullar. Ark om 50 x 60 cm rivs av mot ställinjal. Den ojämna kanten på arken ger väggen en dekorativ och levande effekt. Undvik att göra arken betydligt större än 50 x 60 cm om detta skulle behövas för att täcka återstående yta t.ex. mot en anslutande vägg. Skarva hellre.

Arken stryks flödigt med tapetklistre och läggs dubbelvikta en stund före uppsättning för att de ska suga upp klistret och svälla. Därefter tapetseras arken omlott ca 1 cm. Var inte för noga – det blir bara vackrare om det är lite ojämnt och skarvarna inte följer varandra helt.

Börja ovanför och under fönstren. Fortsätt därefter i riktning från fönstren. Härigenom får man en rak skarv i kant med fönsterfodret. De stående skarvarna står mot ljuset, vilket gör att de syns mindre, eftersom skarvarna inte skuggas. Börja nerifrån och tapetsera uppåt. Pressa arken mot väggen med tapetborste. Var noga med att kontrollera att det inte blir bubblor om väggen är ojämn under. Det gör inget om limmet slår igenom pappen. Om det blir skador går det att trycka ihop pappen i limmet.

Limfärg – vanlig sedan medeltiden

Limfärg är en vacker, miljövänlig och billig färg med lång livslängd och god täckningsförmåga. Limfärg, d.v.s. färg med lim som huvudsakligt bindemedel, var en av de vanligaste färgerna från medeltiden och framåt till mitten av 1900-talet för väggar och tak inomhus. Lim bereddes av olika djur- och växtprodukter, t.ex. slakteriavfall, lavar, mossor och alger. När man gör limfärg ska man emellertid utgå från animaliskt lim som kallas benlim (ibland pärlim).

Att måla med limfärg

Att måla med limfärg kräver en helt annan teknik jämfört med att måla med dagens färger. Man ska måla vått i vått och eftersom färgen torkar fort måste man vara snabb. Färgen tillåter således inte iskarvningar, förbättringar eller pauser utan en väggyta måste målas på en gång. Man bör undvika att måla sommartid, när det är varmt, eftersom färger torkar för fort då.

Det är svårt för den ovane att måla två strykningar limfärg på varandra. Om underlaget är av samma färg räcker det dock med en strykning limfärg. Skulle man behöva göra ytterligare en strykning måste färgen vara limsvagare jämfört med det första färglagret. Detta åstadkoms enklast genom att man späder färgen med lite vatten.

I vårt torp grundade vi väggen med mager linoljefärg i huvudsak i samma kulör som limfärgen. Fördelen med detta, förutom att vi fick en grund i samma färg som limfärgen, är att fuktgenomslag förhindras, vilket kan vara en risk i ett eventuellt ouppvämt fritidshus vintertid.

Limfärg består av vatten, krita, pigment och lim och blandas enligt nedanstående recept. Det är enklast att föra på färgen med roller och därefter stryka ut färgen med en moddlare så att ytan får de karaktäristiska penseldragen.

Milda färger och dekorativa effekter

Vanliga färger förr var, förutom vitt, ockra, rosa, grått, grönt m.m. Ofta dekorerades ytan med stänkmålning, schablon- eller marmorering.

I vårt torp har vi sett spår som tyder på att det en gång var en låg, grå träpanel i rummen. För att i någon mån anknyta till detta valde vi att måla ljust grått upp till fönsterkarmens höjd. Resten av väggen målades vit. Även taket och dess bjälkar målades vita.

I gränsen mellan det grå och vita på väggarna målade vi en mörkare cirka 2 cm bred rand. Vi drog linjerna för randen med linjal och blyerts och fyllde sedan i med den mörkare färgen mellan linjerna på fri hand med en liten pensel. Vi blev först förskräckta när vi målade randen och upptäckte att fukten trängde uti det vita och ljusgrå och bildade fläckar. Dessa försvann dock när färgen torkat. Skulle man

få ett stänk på de tidigare målade ytorna går det bra att skapa bort detta med en kniv när färgen torkat.

Skurgolv, linoljemålade snickerier och limfärgsstrukna väggar och tak ger 1800-talsstämning i det gamla soldattorpet. Foto: Förf.

Kristina Berglund

Recept till 10 liter limfärg

Enligt Centrum för Byggnadsvård är grundreceptet för vit färg:

- 10 kg krita
- 5 liter vatten
- 2 hg benlim + lite vatten

Kvällen före målningen hålls limmet i ett rostfritt kärl och vatten tillsätts så att det knappt står över limmet. En stor spann fylls med 5 liter vatten och kritan hålls försiktigt ner i vattnet. Rör ej om, utan låt stå över natten så att vattnet absorberas av kritan.

Dagen efter värms limlösningen i vattenbad så att den smälter helt. Rör om kritlösningen och ställ spannen i en diskho med varmt vatten under tiden. Häll därefter limlösningen i den varma kritlösningen och rör om noga, gärna med omröraren till bormaskinen.

Om man vill ha limfärg i andra kulörer än vitt tillsätter man torrt färgpigment i en liten mängd av den vita färdiga färgen och blandar detta noga till en pasta som sedan rörs ner i den övriga färgen. Detta gäller relativt ljusa kulörer. För mörka kulörer måste man ersätta kritan med andra pigment.

Limfärg ljusnar mycket när den torkar. Därför bör man alltid måla ett prov och låta detta torka före målning